

ACC. N:R M. 15673: 1-19.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Otto Lundh, Kämpinge
Härad: Flyttis Berättare: " " " "
Socken: Perng m. fl. Berättarens yrke: f. d. smedmästare
Uppteckningsår: 1901 Född år 1874 i Hammarlöv

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal- och personhistoria. s. 1-19.

använd
del fr.
Hammarlöv m.
LUF 117

1/12-61

Skriv endast på denna sida.

Jag skall försöka besvara frågeförmedlaret om naturföret-
elser och folksägen m. m. så gott jag kan efter både
sagor och egna iakttagelser från barndomens tid om
om häst och vinterkräddarne när jag tjänte bande satt vi
någon timme innan det var tid gå i stall o koda för att
giva djuren nattfoder och under dessa timmar var det
alltid några sagor och språkhistorier som berättades, ibland
sätt så häresande, man blev kort uttryckt språkrädd,
ty det var om Troll o spöken, varulver o klaror och
berättaren hade nästan alltid själv varit (eller trott sig)
med om något och så förstades ^{det} ju för att få det avskräckande.
Det fanns knappast en backe, Åttuhög eller vatten samtling som
inte hade sitt spöke även åar och bäckar voro fulla av sådana
I min födelseby Hammarlös fanns det knappast en gård
eller kulle som inte hade något spöke även ättendammar
hade sådana. På t. ex. finns en hög som kallas (Tingeshögen)
Tinghushögen som i gamla tiden var platsen för häradstinget
och en bit öster om denna ligger en annan stor hög, med

Luf 117

namnet, Skällhög. Den ligger i gränsen eller kanske nästan
låg mellan Hammarstöv och Lemmerstöv och nummer till hör
den Bostället i Lemmerstöv, men i min barndom var det en
Skreddare i Osunnestöv med namnet Glad, som gagnade
området med tillhörande jord varpa även fanns en backe
som kallades Galje backen. Skällhög var avrättningsplats
där brottslingarne halshögs och galjebacken användes i
samband för steglång m.m. Dessa jordbit ville jag vara
ägare till på grund av sitt rykte, men skreddaren som var
en mycket religiös man var inte rädd för spöken och tillika
kunde han på jorden föda ko. Efter hans död övergick
nyttjande rätt till nämnda Bostället. Folk i allmänhet var
övertygade att det spökade på sådana platser och passerade
dem inte gärna i mörker, I sångaren mellan lusern
var en liten jordvall och på den kallas, mellan Skällhögen
och Fornlundem syntes ofta bluss om nätterna och kallades
lyktgubbar eller jordmålar, de blussen har jag själv sett
och även på andra svumpiga ställen men i yngre åren.

Tingshögen ligger ganska nära vägen mellan Hammarbo² och Lilla och många fruktade även den. På den tiden var det vanligt att några Gästgölar brukade komma nerit och sälja varor bl.a. Qärsbedar och de brukade logera i den gården på Lars ägor Tingshögen låg jag hamnar ihop det, där fanns ett rum som kallades "Närkäret" där främlingars fjöke ligger, där fanns två dubbelsängar. Jag hörde talas om att två sådana "Wjsthytter" blevo skrämde vid nämnda hög så att de slängde sina säckar och sprang av alla krafter mot gården. Det skulle varit två unga drängar som var "sjötet", de hade tagit en ärkärra med sig upp på högen och bundet en halmkärra vid den och kärran var indränkt med tjära, — de tjärade på gården och visste att "Wjsthytterna" var i Lilla på dagen, när de nu kom tillbaka i närheten av högen satte pojkarne fgr i halmen och lät kärran rulla ner mot vägen och det var ju hemskt i mörka kvällen — de ^{blevo} rädda, den en föreslog att de skulle springa i halmen. Vår Gud är oss en väldig bary, men den andra

svarade, Han får vara så vildig han vara vill för jag
slänger påsen och springer och påfornice fick sig ett
gott skratt. För sammingshalten kan jag inte ansvara, men
av de utpekade påfornice var jag mycket bekant med den
ena på senare år (han var smått man full av byss) hans namn
var Nils Hansson men kallades värtare alltid för Velspråger
han dog i Trelleborg. Så berättades om bysken i dammar
och vattenflöden i samma by i det ena fanns något de kallade
Ellaspel det skulle vara små tavlor som spelade (Vekken)
det var så vackert och så påfrestande att stå stilla när de
spelade upp i vackra mänskliga rätter, men det var farligt
att långa dansar därefter ty de kunde inte hålla upp igen
förrän solen gick upp så det var så gott som vissa döden.
Min moder talade om ett härtagille där spelmannen på
sin fiol började spela Vekken påforna och han spelade och
spelade och folklet dansade ingen kunde hålla upp, men
länge om länge tyckte husbonden det var märkvärdigt att
ingen kom in från logan och drack toddy, men när han

kommer svar på lofan och såg hur det var så tog han och skar
 av strängarna på fiolen och då var det slut på dansen
 men de dansande och spelomannen var reut "kaputt".
 Endligt folk tron skulle detta hänt på gården Brytedal och
 vattenbrölen låg öster om gården vid bägen mot Tithies, men
 är numera utsläpad för över 90 år sedan. Så fanns där
 en parkdammen på gården Framnäs som nu ägs av "Bengt"
 Tanning i den bodde en bit före som det inte heller var
 behagligt att träffa honom brukade plucka vita lappar i parken
 och han syntes ej till utom i månsteman, fick han vara i
 fred förnämnde han ingens men hann någons för nära
 henne i parken dock han genast ner i dammen men många
 var rädda för den dammen och gick inte gärna i parken
 på nätterna. I min barndom ägdes gården och brukades av
 lantbrukaren Ola Nilsson vars huvudgård låg mitt emot
 Prästgården - Framnäs är byggd i liten herrgårdstil av en
 Nils Jönsson, beskriven i boken söder om landsvägen av
 Emma Kentz; Ola Nilsson hyrde ut bostäderna till fyra

famijer bland dem kloakarene, Henning Rudolf Skulten ses
dessutom ären handlande (en lit därifrån) men under tiden
tiden han bodde där så spöskade det så väldigt i parken en
mörk natt så kloakaren både sjöng och läste. Det var
två kraftiga drängar som ställde till med det "spöskriet"
med hjälp av ett svin. I märka berättar tåg de en stor borg
och placerade ett femligger stort svin i den och hur den
in under en trätrappa, med attan, som ledde ut till parken
där behandlade de grisen lite hårdhänt de drog i öron o smugna
och grisen strack i kammarens steg i flera etapper, men när
kloakaren hade läst och sjungit lämnade de grisen i fred
och gick därifrån, drängarne bar namnen Nyberg & Långren
Nyberg talade om händerne i mitt rum, han dog i Hammarlån
& Långren i Maglarp. Kloakaren fick aldrig reda på hur det
var, utan trodde naturligt att det var spösk. Om den högen
som stod på Guldspelare Julafton har jag nog mycket detaljer i
föregående berättelser, gården ägs av Bengt Tomning, stald
till Annarens Bengt Arne Persson - han vet kanske om något

Byrskan i Skarpsund är mycket gammal till en del jag ^{har} hört
 nämnas 12. å 13 hundra tålen, den är en korbog ha med sidan
 och några utbyggde äror ej så gamla. Ty där är vännen träd men
 sten i den gamla, den har rundt. Torn varar det endast skall
 finnas 4 st i skåne av dessa de ena i Bullerup de andra vet
 jag ej var de ligger, på tornet satt för en irstarta på västra
 sidan och urverket var inne i tornet av en kalkornas, men
 urdet är (rikt) borttaget nu, på tornet satt en flöjel som kändes
 när de ringde ännu om söndagarna då ringdes med lilla
 blocken, det ringdes första, annad och tillsamman med
 en timmes mellanrum varje söndag och det var god ägled-
 ning för husfolket för det var ej i alla hus där fanns blocken
 i mina barnår. Orgeln sitter i västra delen av skeppet och
 på den lästarens brukade sängarna gå upp och i södra
 korskarnen satt en lästare som kallades Skunkan och var
 i kunnigast avsett för tjenare. Det talades mycket om en
 byskogrens vilken skulle uppträda i skep ned av en
 Bagge (vädur) med stora spjälformade horn, som sprang

omkring på kyrkogården om nätterna för att skogda kyrkan
 det var farligt att träffa för den, det bidde sjukdom eller
 död. Vi barn vågade knappast gå förbi kyrkogården när
 det ^{var} mörkt, vilket kunde inträffa när vi blev strövtade
 till handlaren som bodde söder om kyrkan (kyrkogården)
 men då var inte annat o göra än junga så gott man kunde,
 då kom inte kyrkogården o visade sig. Men en söndagsmorgon
 hade en kyrkovaktmästare nära blivit rädd för "kyrkogården",
 hans namn var Anders Nilsson, vanligen benämnd "Täckaren"
 han var halmtäckares till yrket, men skötte om eldningarna i
 kyrkan vilken började på söndagskvällen när det var riktigt
 kallt. Kort mot kvällen en lördag var han som vanligt ute på
 sin hölje i kyrkan det var i skymningen och konstade ingen
 bevakning, men han stekte fyra ägg och gick hem igen några
 timmar — antagligen hade dörrarna stått öppna ty när han kom
 och öppnade dörrarna mot morgonens sprang ett stort djur mel-
 lan benen på honom så han hade nära fallit — han trodde det var
 kyrkogården i början, men när han snusat sig lite såg han att

det var en stor sugga (han hade naturligtvis brommet in under tiden han hade göra mest bräusket och gått i en av korsarmarna) han sade när han talte om det jag brukar inte vara rädd för spöken men den gången blev jag rädd. Suggan tillhörde en lantbrukare i närheten och folk hade mycket skoj om att Jöns Wils sugga brukade gå i lagerskare. (detta är ingen rita eller saga) utan har verkligen inträffat) (men det var på 1870 talet)

I samband med detta minns jag löggrävaren i samma by han var till yrket smedare och tillverksade litet hustru till de döda. Som man hade en särskild förmåga att förint säga saker och ting och nästan alltid hade han en kista färdig som pressade till den som skulle beställa, han kunde också säga vem som dog nästa gång men detta senare blev han förlyrd av folk blev rädda för honom. Det lader fyra vägar till byn en i nord väderstreck och sedan sade han uttalt för om, nästa gång kommer kistan från den vägen och namngav vägen och det slog aldrig fel, ej heller hände att grävde på en annan kista när han ordnade med gravem men väl att den blottades i

sidan. Hans namn var Pär Persson, fader till kyrkostyrelsens
 mestare Holmberg, Trelleborg. Jag minns som barn en gång
 han var i mitt hem der var även några andra personer på
 samma gång, de pratade om något som de voro överens om;
 gick minnas att det var något attentat mot Tarensi Ryssland
 (antingen i slutet av 1870 eller början på 1880-talet.) Han satt vid
 bordet så sade han tyckt nu lite, drog en djup suck, störde
 huvudet i handen och satt stilla, hur länge kan jag inte säga
 bestämt men jag vill tro cirka 10 minuter, åter lätta djupa
 suck och tog undan handen och förklarade för dem hur det
 förhöll sig, - det han sade stod senare i Tidningene. En
 barn var mycket rädd för den mannen och undretas
 honom så mycket som möjligt. —
 Då kyrkogården fanns en avdelad plats i sydvästra hörnet för de
 fattiga och självvårdare där var mycket öfverfylldt så
 att lite blev nästan räntat, på den tiden jordfästes alla lite
 i gravene så det grävorna hade mycket att göra för att hålla
 gravene läsa till lite sattes ner, numera är där dregnerat. —

För jätmördares ringades inte men jag tycker att juerten här
något kort och de begravdes om kvällen, för sådana hade
folket stor rädsla de trodde att dom gick "igen" om inte
vissa regler iaktogs för att binda dem i graven och göra
dem omöjliga att gå ut i dörrarmen i huset som
de bodde, de fick inte ligga hemma som lite utan ledes i
kyrkans materialhus där te. om. rättorna åt av dem,
men där smickare gjorde först en kista och så var de frälsta
för rättorna. Vid eldsåda ringades med en klack på
så vis att kläppen bara slog i ena sidan av klackens
det kallades "klervta", det hördes rätt kusligt om det
var natt, men telefon fanns ej då. En sak som förefaller
lite märkvärdig är att alle sex högarne som ligger runt byn
ligger nästan lika långt från kyrkan alle. Sydvest från byn
på Prestgårdeus ägor i Tommarp står en stor sten i dagligt tal
kallad jultreten, som enligt folktron skulle vara slungad
dit ^{av} jätten Gelles dotter i Gistön, hon skulle slå skull kyrkan
i Tommarp, men den hamnade lite nordvest om kyrkan

under ringen skulle vara att han inte tyckte om klackornas ljud.
 Om vi nu beger oss västerut så träffar vi på La Håstör där
 det äroven finns flera sägner om både drakar och troll. Så sägs
 det att Presten, Bastian, manat en dräng i jorden, som förvand-
 lats till drake och som förflyttat sig två Kanstrin, (Tuppffät)
 om året mot en Åttehöj, som ligger på Prästgårdsplanen. Cirka en
 1/2 kilometer från gården, på den plats draken befinner sig är
 alltid barmark där växer ingenting. Enligt sägnen skulle drängen
 strämta med en av prägorna på gården — han tog ett lokar över
 sig och allierede spröke, prägan blev rädd, skrek och sprang in
 till Presten, denne var "Trollkunnig" tog sin svart kamstöv
 och gick ut till Spröket för att undersöka fallet, han frågade
 drängen om han var om han var onämlig eller bult, men den
 ne svarade inte, då slog presten honom med loket, så han
 sjönk ner i jorden till knäna, på ytterligare en fråga utan svar
 slog Presten orod loket så sjönk ner till midjan, då behövde
 drängen veta han var men då var det försent och då kunde inte
 Presten hjälpa honom utan måste fullfölja till drängen var

under jorden för att böja vandra mot högen.
 Vid kyrkan fanns en s.k. Herrbegravning var i ären Bastians
 kista blev placerad när han var död, men efter en tid behöfdes
 Herrbegravningen restaureras och då skedde följande händelse
 vid omflyttningen av kistorna ramlade locket av Bastians kista
 och hans ansikte blev blottat och en av arbetarnes vittnen kom
 främre och tog honom i skägget och sade, Du har dragit mig i håret
 så många gånger så nu skall jag dra dig i skägget vittnet kom
 ären gjorde, men det skulle han inte gjort för han kunde inte
 släppa igens utan måste stå vid kistan. Nu blev det elände,
 men till sist hämtades Gessie Prest vilken ären var kunnig
 i svart konster och så ^{blev} personen från 7 Korra Skälö ligger
 ären en kätterskög (på nuvarande Lorents Järn plats) och i denna
 bodde Troll vilka sövde en fläsk från gården och behöll henne
 i 7 år, men sedan börde de ut henne igen för för barye gång det
 ringde i kyrkan så de fläskarna v. det de Kristna slaktarna ringa
 besked, men det tykte inte trollen om därför jagade de ut henne
 igen och han kunde inte själv hur länge han varit bortat från

hemmet men föräldrarna visste det. Dessa sagan berättade
 en gammal kvinna för mig, som barn, (hon hette Edna Hedgren
 o badde i Uthie) och jag är säker på att hon själv trodde därpå.
 Cirka tre kilometer väster från Håstöv ligger Kungs kyrka vilken
 torde vara mycket gammal men om den har jag ej hört några
 spekulationer, men det sägs att Andeväsen en natt förde byggmats-
 materialerna från en annan plats som det var meningen att bygga
 den på, till den platsen där den ligger. Sagan förtäljer att folket
 ville bygga den på Kungs Sand, alltså under kontrakt, men Presten
 var emot det och antagligen var folket delat i två partier, (mot och
 mot presten) Prestpartiet hade en dag hemtat byggmaterial och kört
 lasset ner på Kungs Sand, men som det var sent på dagen när
 de kom lassade de ej av utan spände hästarna från och tog hem
 men morgonen efter var både vagnar och materialier försvunna
 från platsen men fanns på nuvarande platsen och då var det ju
 tydligt att Andeväsen så ville och därmed blev det.
 I tornet hänger två klotter varav den ena en gång tillhörd Träm-
 pränge kyrka, klotten blev förstörd på 1600-talet av sandflyg.

Av iustitjens utredning på bladsåsen minns jag ej mer än ordene
 Jäppgrünge. Hållning och det var kanske men där står en hel
 del. (Det är många år sen jag var uppe i tornet) — Av Jäppgrünge
 byska syns ^{helt} några grundstenar av äldsa grunden, men por-
 tarna sitter i ett s. k. skrammelhus på Dombgryshemmanet
 nr 10. och en del flata sandstensgravvårdar ligger i parken
 till samma gård. Museen häring byskogården var av röd tegel
 den blottades vid vändning av jord till en tomt. — ¹⁸⁷⁰
 På gården Fredshög (förr en plattgård till Falsterbohus) fanns förr
 en massa spåken & styggrünge. Vägade sig ner i stallet vid
 snöbror, utan lyfta ty det var fastigt, bland annat fanns en
 "Käse". Sagan berättade även om en Prinsessa och ett
 Guldtäcke — Hon blev dödad och begravd någonstans ute i
 marken och Guldtäcket omhändertaget på gården. Sagan
 sade att vid ett bröllop som skulle äga rum på gården en gång
 Täcket låg på sängen men Prästen vägrade att viga paret om
 de ej tog bort Guldtäcket och han hotade med anmälan om saken
 men Prästen fick mutar och Täcket föisvann det sådes att

det begravdes i marken - många har sökt efter det
men ingen har hittat det. Den personien som dödade Drina
essan. Dades vara en dräng på gården vid namn Lasse, kallad
Lasse Gång; - han kunde inte dö förän de satte eld under
sängen. Inte så långt från Fredshögs gård verkar det ligga
en liten slög som sagat berättar att ~~en~~ på denna hög en
gång skulle ha slutits fred mellan Danmark och något annat
land och därav namnet, men gården har som jag nämnt hört
under Falsterbohus så det kan ju var verklighet.

Rakt öder kämpinge by står en stor torn som påstås vara
från danska tiden den skall ha varit en affertorn, den skall vara
en av de äldsta och största i landet och står vid denna torn
söder om går nummerat en fin väg till Trelleborg och vid an-
läggande av vägen påträffades någon begravningsplats.
Löder ut från denna plats någon meter ut i havet ligger för
båken 50 är sedan en stor sten i form av en stol med rygg-
stöd och sitt, ett par meter bred och i stols höjd, (den kallas
Länder av stenbyggare Larsson) den kallades Gye stenen

och var mötesplats för Skecks fruen vid Trelleborg och Gye
från Skanörs häng de brukade mötas der och rådöra om
sina trollkonster m.m. Somliga påstod att det var två Sgyltras
men andra att Gye, var Skecks fruns fästman, ~~och~~ Gye bodde
på Skanörs häng nära Kinnarännan, i en liten dunge och där
såg folk ibland blådesplagg hänga i träden, vågade sig någon
in på hängens i närheten så kunde den vara säker på att
gå hitse hela natten det hördes även röster från dungen. -
Alla voro rädda för deee platser men Gye fruns ärew på
andra stället på hängen, så fort det började bli mörkt, (inte
på ~~den~~ ^{dungen}) hur rädda folk var för Gye ända in i våra dagar
(Insekelstiftet) beviser följande händelse, som är sann.

Det var innan skogen var uppsaxad då var hängen en prima
jägmarsk, där to man Grevens på Bärreinge jagade och
sjölv hade jägmarsk. En arendator av Kämpingegårdens då
ägd av Grevens; Frithjof Thygare, en mycket god jägare och brukade
ofta jaga därute, - En dag körde han ut på hängen med häst och
vagn och en dräng var ärew med som drökar, det leter märkt

emman de blero färdiga att höra hem hästee hade slätt försänd
 vagnen hela tiden. Men de blero snart klokta på ett något
 var på toke för hästee hida svärik för att springa och blero
 snart så han droppade, — de förstod genast att de rikat ut
 för Gye. men ingen sade nånting därom, utan de fort satte
 till de kom till st. dlammar by, där bodde en skräddare
 (Kjuström) i skenet från skräddarens lampor ut på vägen
 upptäckte de en tjock bäring (trädgren) i ena hjulet o fjärdern
 som de glänt taga av när de startade från hingen, hjulet kom
 ju ej gå runt utan adade hela vägen så hjulringen slöt upp.
 Trädgrenen drog ut och resan gick bra hem till gårdem.
 Drängen, segesmannen har namnet Anders Nilsson och bodde
 senare i Skegrie, nu död. Till saken kan nämnas att Flygare
 inte tykte om ^{att} den brändaren blev bekant, men Gye blev frikänd
 för detta, jag tror Gye också är död nu.
 I stora dlammar by ligger gårdem Vitens der Hing Gutar 4 Adalf
 spådde frukost, men den händelsen är väl så känd så den
 behöves jag väl inte beröra.

J. S.

En liten komplettering till det sist insända -
 Jag glömde bevara frågan angående Styckelackor
 med förskrift ljud. -
 Det talades om att Skureps Storklocka hade så
 skarpt ljud att den prövningdes sprang äronhemman
 på den som var i tornet och ringde; det skulle
 gått till så, att blyblygjutare gödellen hade lagt
 förmögdet silfver i blandningen - han fick sitt
 straff härfor genom avrättning, - Det sades även
 att kyrkstornet sprack vid ringningen av det skarpa
 ljudet. De måste bära hål i Klockan och Stöps bly
 i hålen för att dämpa ljudet. Klockan var gjuten i
 Rönnehamn. Min sagesman var Pönnemästare
 J. Nylander. Lindby söder om Skurep året 1894.

J. S.